

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 44 Volume: 9 Issue: 44

Haziran 2016 June 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

İÇ SAVAŞIN DIŞTA KALAN MAĞDURLARI: GAZİANTEPLİ KADINLARIN GÖÇLE DEĞİŞEN YAŞAMLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME
VICTIMS ON THE OUTSIDE OF THE CIVIL WAR: AN ASSESMENT ON CHANGING LIVES WITH MIGRATION OF GAZİANTEP WOMEN

Bahar ÖZSOY*

Öz

Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçmesi veya bir devlet içinde bir yerden başka bir yere gitmesi olarak tanımlanan göç olgusu son 30 yılda yüzyılın en önemli insanlık dramlarının yaşanmasına neden olmuştur. Göçün son elli yıllık dönemde 175 milyondan fazla insanın kitlesel olarak göç etmesine neden olduğu düşünüldüğünde göç ile ilgili çalışmaların önemi daha da artmaktadır.

2015 İnsani Gelişme Raporuna göre 1990-2013 yılları arasında 247 milyon insan çeşitli nedenlerle göç etmiş ve bu sayının yarısını kadınlar oluşturmuştur. Bu bakımdan "göç" etkileri ve sonuçları bağlamında en fazla kadınları ve çocukları etkilemektedir. Bu etki hem göç edenler açısından hem de hedef ülke açısından değerlendirilmelidir. Bu çalışma, Suriye'de çıkan iç savaşın ardından, hedef ülke olarak Türkiye'ye olan göçler konusuna odaklanmaktadır. Türkiye, 2011 yılında Suriye'de yaşanan iç savaş sonrası kapılarını yakın komşusuna açmış; bu durum gerek sınırlar içerisindeki kadınların yaşamlarını, gerekse Suriyeli kadınların yaşamlarını önemli ölçüde etkilemiştir. Suriye sınırına coğrafi anlamda yakın olan Gaziantep, ev sahipliği yaptığı 400 bine yakın Suriyeli misafirleri ile birlikte yaşamaya çalışmaktadır. Yaşanan iç savaş ve göçle birlikte kentte ticari bağlamda bir genişleme yaşanmış olsa da; sosyo-kültürel anlamda göçün toplumsal yaşama önemli sorunlar getirdiği görülmektedir. Bu sorunlardan özellikle kadınlar etkilenmekte ve bu etki, kadınların hoşgörüyü dayalı "misafirperverlik" algılarını değiştirmektedir. Bu çalışma, kentte 2015 yılında 1004 kadınla yapılan bir alan araştırmasına dayanmaktadır. Bu araştırma kentlin yerlileri ile görüşülerek yapılmıştır. Bu kapsamda göçü yaşayan kadar göçün etkilerine maruz kalan kadınların da durumlarının analiz edilmesi, istek ve beklentilerinin dikkate alınarak "Kaynaştırma" politikalarının uygulanması gerekliliği çalışmanın temel odak noktasını oluşturmuştur. Bu bağlamda, sürmekte olan göç sürecinin analizi ve toplumsal yaşamın önemli aktörleri olan kadınların değişen kentselyaşam kaliteleri araştırma ile değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Gaziantep, Kadın.

Abstract

The case of migration identified as crossing an international border by a person or a group of people or going a place to another place in a state has led to the most important human tragedy of the century in the last 30 years. When it is considering that migration has led to the mass migration more than 175 million people in the last fifty years the importance of studies on migration is further increased.

According to the 2015 Human Development Report, between the years 1990-2013 247 million people migrated for various reasons and half of that number were women. From this perspective "migration" most affects women and children in the context of effects and consequences. This effect should be considered in terms of both immigrants and target countries. This study focuses on issue of migration to Turkey which is destination country after the civil war in Syria. Turkey opened Gates to the immediate neighbors after the civil war in Syria in 2011; this situation affected dramatically both women's lives in boundaries and Syrian women's life. Gaziantep which is near the Syrian border in the geographical sense is trying to live with hosted by almost 400 thousand Syrian guests. Though the city has experienced an expansion in the commercial context with civil war and migration in Syrian, in the context socio-cultural it seems that migration brings significant problems in social life. Especially women are affected by this problem and this effect is change based on women's tolerance of "hospitality" is to change perceptions based on the women's tolerance of "hospitality" perceptions. This study is based on field research conducted in 1004 with a woman in the city in 2015. This study was conducted in consultation with the city's residents. In this context, it has been the main focus of the study that women who are exposed to the effects of migration as live migration of analyzing the situation, considering the demands and expectations of "mainstreaming" of the implementation of policy requirements. In this context, ongoing analysis of the migration process and important actors in the women's changing urban life quality of social life was assessed by the study.

Keywords: Migration, Gaziantep, Women.

GİRİŞ

Toplumsal düzeni etkileyen, insanları sosyal, ekonomik, psikolojik vb. yönlerden çeşitli sorunlarla karşı karşıya bırakan göç olgusu tarihin ilk dönemlerinden itibaren karşılaşılan ve genellikle daha iyi bir yaşam arzusu ile gerçekleştirilen kitlesel bir yer değişim hareketini ifade etmektedir (Gökçan, Açıkıldız & Ataman, 2015). Sanayi Devrimi ve sonrasında II. Dünya Savaşı ile birlikte göç oranlarının hızlı bir şekilde artmasında, göç etmek zorunda olanların karşılaştığı ağır yaşam koşulları ve can güvensizliği etkili olmuştur. Ancak gerçekleşen bu yer değişim hareketi ile birlikte yalnızca fiziksel olarak insanlar taşınmamış; farklı kültürlerden birey ve grupların yer değişimi, kültürlerin de taşınmasını ve başka kültürlerle etkileşime girmesine neden olmuştur (Güvenç, 1999:122).

* Doktora Öğrencisi, Bakü Devlet Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Savaş, afet, sürgün gibi nedenlerle insanların yaşadıkları yerleri terk etmelerinde etkili olan zorunlu göçte, özellikle toplu şekilde insanların göç ediyor oluşu göçe maruz kalan insanlar kadar hedef ülke vatandaşları için de sonuçlar doğurmaktadır. Göçe karar verenlerin ve göçü gerçekleştirenlerin genellikle erkekler olmasından dolayı yakın zamana kadar eril anlamlar içerisinde açıklanmaya çalışan göç kavramı, etkileri ve sorunları bağlamında kadınları da içine almaya başlamış, özellikle 1970'li yıllardan sonra "kadınlaşmaya başlayan göç" olgusu akademik dünyanın dikkatini çekmiştir. Göçle birlikte farklı yerlerden gelen kadınların, farklılıkların daha çok olduğu kentlerde yaşamaya başladığı görülmektedir (Buz, 2009:43). Farklı dil, din, mezhep, gelenek ve kültürlerin aynı mekânı paylaşmak zorunda kalmaları, kentsel alanı erkeklerden farklı işlevler için deneyimlemeleri nedeniyle özellikle kadınları etkilemekte; göç eden kadınlar ve göç edinilen yerdeki kadınlar açısından çeşitli sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Dünyanın en fazla mülteci barındıran ülkesi (<http://www.unhcr.org>) olan Türkiye'de, gerek farklı ülkelerden gelen mülteciler gerekse mültecilerin yoğun olarak yaşadığı kentlerdeki yerel halk için çeşitli sorunlar oluşmaktadır. Bununla birlikte göç sürecinin bir diğer tarafı olan yerli halkın göçle değişen yaşam kaliteleri, kentsel ve ulusal hizmetlerden memnuniyet düzeyleri göçmenlerin kabul edilme ihtimallerini etkilemektedir. Bu bağlamda göçle birlikte yerel halkın mevcut konumlarının ve göçün etkilerinin doğru analiz edilmesi önem arz etmektedir. Çalışma bu konuya dikkat çekmek amacıyla, 2011 yılında başlayan iç savaş sonrası Suriye vatandaşlarının en fazla göç ettiği kentlerin başında gelen Gaziantep'te oluşan kadın sorunlarına; özellikle yerli kadınların sorunlarına değinmekte, göçün Gaziantep'teki kadınları nasıl etkilediği üzerinde durmaktadır.

1. Göç Olgusu

Tarihin ilk çağlarından itibaren var olan göç olgusu, insanların kimi zaman kendi istekleri ile kimi zaman da zorunlu olarak yer değiştirmelerini anlatmak amacıyla kullanılmaktadır. Göçe neden olan yer değişim hareketi kimi zaman sosyo-ekonomik kaygılarla isteğe bağlı bir şekilde gerçekleşirken, kimi zaman ise savaş, doğal afet, siyasi baskılar gibi nedenlerle zorunlu olarak gerçekleşmektedir. Bir başka ifade ile göçün yönü genellikle, kurak alanlardan sulu alanlara, savaş ortamından barış ortamına, gelişmemiş bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru olmaktadır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra farklı bir boyut alan göç olgusu etkileri bağlamında önemli sonuçlar doğurmuştur. Savaş sonrası dönemde Avrupa'nın iş gücü ihtiyacını karşılamak amacıyla gelişmemiş ülkelere Almanya, Fransa, Avusturya, Hollanda gibi ülkelere emek göçü sağlanmıştır (Bakırtaş, 2012: 242). Bu dönemde Batı için önemli bir işgücü arzı oluşturan bu göçmenler, ekonomik anlamda hem çalıştıkları ülkelere hem de kendi ülkelerine önemli katkılar sağlamışlardır (Yılmaz, 2014: 1694). Ancak karşılıklı çıkar ilişkisine dayanan göç sürecinden en fazla göçmenler etkilenmektedir. Çünkü kapitalizm, ekonominin iyi gittiği dönemlerde işgücü açığını göçmenlerle kapatırken, ekonomik buhran dönemlerinde söz konusu göçmenler işten ilk çıkarılan grupları oluşturmuşlardır (Abadan Unat, 2002:21).

Küreselleşmeyle beraber ortaya çıkan ulaşım ve iletişim alanındaki gelişmeler göçmenlerin dolaşımını ve bilgi alış verişini kolaylaştırırken, yine bu süreçte, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin yoksullaşması göçmen sayısının artmasındaki en önemli etkenler olmuştur (Yılmaz, 2014: 1689). Dünyadaki toplam göçmen sayısının 250 milyondan fazla olduğu ve bunun yarısını kadın ve kız çocuklarının oluşturduğu tahmin edilmektedir (Human Development Report, 2015).¹ "Göçler Çağı" (Castles & Miller, 2008) olarak ifade edilen bu dönemde, göçün bu şekilde kadınlaşması ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi kadın bedeninin metalaştırılmasına dayanan fuhuş sektörünün küresel düzlemde genişlemesine yol açmıştır. Fuhuş sektörünün, ev ve bakım hizmetlerinden sonra göçmen kadınların en yoğun talep gördüğü sektörlerin başında geldiği düşünüldüğünde, kadın bedenine yönelik ciddi hak ihlallerinin yaşandığı görülmektedir (Toksöz & Ünlütürk, t.y.: 169-170). Yeni liberal ideolojilerin, kadın vücudunu ticarileştirerek, seks işçiliğini görünür ve yaygın bir sektör haline getirmesi, bu alanın kadınlar tarafından karlı bir iş olarak gösterilmesi gibi nedenler ise kadın göçünü hızlandırmaktadır (Erder, t.y.:188). Göç hareketi sonrasında ise, çoğunlukla yasal statüden yoksun ve korunmasız olmaları nedeniyle, göçmen kadınların kamusal alana çıkmaları, örgütlenmeleri ve hak talebinde bulunmaları son derece zor olmaktadır (Ünlütürk Ulutaş & Kalfa, 2009:13).

2. Suriye Göçü ve Türkiye

1960'lı yıllara kadar özellikle Batı Avrupa ülkelerine göç veren bir ülke konumunda olan Türkiye, coğrafi konumu ve yakın komşularında meydana gelen siyasi-toplumsal karışıklıklardan dolayı göç alan ülke konumuna geçmiştir (Ünal, 2014). Günümüzde, dünyanın en fazla mülteci barındıran ülkesi haline gelen ve geçmişten bu yana coğrafi konumu itibarıyla transit ülke olan Türkiye, aynı zamanda Doğu Bloku ve

¹Suriye'deki iç savaş nedeniyle, son birkaç yılda bu rakamlarda ciddi bir artış kaydedildiğini ifade etmek olasıdır. UNHCR'nin yeni yıllık Küresel Eğilimler raporu, evlerinden kaçmaya zorlanankişilerin sayısında keskin bir artış olduğunu; 2013 yılında yerinden edilen 51.2 milyon ve on yıl önceyereden edilen 37.5 milyon kişiye kıyasla, 2014 yılı sonunda 59.5 milyon kişinin zorla yerlerinden edildiğini göstermektedir. 2013 yılından bu yana gözlemlenen artış, tek bir yılda görülen en yüksek artıştır (www.unhcr.org.tr/?content=640).

Doğu ve Güneydoğu'sundaki ülkelerin de hedef ülkesi konumunda olmuştur. Özellikle 1979'da İran devrimi, 1979'da Rusya-Afganistan savaşı, 1980-88 yılları arasında İran-İrak savaşı, 1991'de Körfez savaşı, 1991'de Sovyetlerin dağılma süreci, 2003 yılında ABD'nin Irak'ı işgali, son olarak Suriye'deki iç savaş göç ve göçmen konusunda Türkiye'ye büyük deneyimler kazandırmıştır (Cengiz, 2015:111; Apak, 2014:55).

2011 yılında Suriye'de başlayan iç çatışmalar, milyonlarca insanın ülkelerini terk etmesine neden olmuş, yaşanan bu kitlesel göçle birlikte, Türkiye'deki kayıtlı Suriyeli sayısı kamplarda kalan 263.680 kişi ile birlikte değerlendirildiğinde, 2015 Aralık ayı itibarıyla 2,5 milyonu aşmıştır (unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/T%C3%BCrkiyedeki%20Suriyeli%20-%C3%87ocuklar_-Bilgi%20Notu%20Subat%202016.pdf, 10.02.2016). Türkiye'nin hızla artan bu mülteci nüfusu hangi şartlar altında ve hangi konumda barındıracağı ise özellikle gelen nüfusun hakları itibarı ile önem taşımaktadır. Bu bağlamda, uluslararası mülteci hukukuna esas teşkil eden ve Türkiye'nin taraf olduğu iki temel metin bulunmaktadır: "1951 tarihli "Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi" ve "1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin New York Protokolü". Türkiye, devletlerin mültecilerle ilgili uluslararası koruma yükümlülüklerini düzenleyen her iki metne de "coğrafi sınırlama" ile imza atmıştır. Buna göre "Avrupa'dan gelen kimselere" mülteci olma hakkı tanınırken; Avrupa dışından gelenlere bu hak tanınmamakta, üçüncü ülkelere geçebilecekleri süre boyunca sığınma hakkı verilmektedir (İçduygu, Erder & Gençkaya, 2014: 158). Uluslararası mülteci hukuku ulusal hukuka 1994 İltica Yönetmeliği olarak da adlandırılan "Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" ile aktarılmıştır. Çatışmalardan kaçarak Türkiye'ye gelmeye çalışan Suriyelilerin hangi şartlarda kabul edilip barındırılacağını belirlemek için ise, İçişleri Bakanlığı tarafından 2012 yılında *Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına ilişkin Yönerge* düzenlenmiştir. Bu kapsamda, Türkiye'ye sığınan Suriye vatandaşlarına *Geçici Koruma Statüsü* verilmiştir (AFAD, 2014a; 2014b). Sığınan kişilerin sayıca çok olması bu statünün verilmesinde en büyük etkidir (TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, 2012). Türkiye'ye sığınan Suriyeliler hakkında bu yönergede barınma, gıda, sağlık, güvenlik, sosyal aktivite, eğitim, ibadet, tercümanlık, haberleşme, bankacılık ve diğer hizmetlere ilişkin uygulanması gereken prosedür ayrıntılı olarak belirtilmiştir (Gaziantep Kent Konseyi, 2014).

Hukuksal anlamda bir kabul edilmeyle birlikte, Suriyelilerin yaşam koşulları ve ne şekilde hayatlarını devam ettirdikleri de önem taşımaktadır. Suriyelilerin yaşam şartlarına bakıldığında, kampların dışında kalan Suriyelilerin genelinin kiralamış oldukları evlerde, sınır bölgelerinde kalanların önemli bir kısmının akrabalarının yanında ya da akrabalarının sağladıkları yerlerde, bir kısmının da parklarda ya da metruk binalarda yaşadığı görülmektedir (Karaca & Çarmıklı, 2013: 42; Dinçer et al., 2013: 23). Çeşitli iş kollarında güvencesiz ve düşük ücretlere iş imkânı bulan sığınmacılar, kentlerin demografik şekillenmesinde ve fiziksel görünümünün değişmesinde büyük bir etkiye sahiptirler (Cengiz, 2015:118). Bu bağlamda birçok kentte devlet kurumları, şehirlerarası otobüs terminali ve hastane, park ve sokak tabelalarında, belediye araçlarının üzerinde ve duraklarda, eğitim kurumlarında, bazı web sayfalarında, çarşıdaki dükkânların levhalarında Arapça yazıların varlığı bu mekânsal ve kültürel değişimi ve etkileşimi net bir şekilde ortaya koymaktadır. Yine, kamusal mekânda, eğitim, sağlık ve sosyal yardım gibi yerel hizmetleri paylaşan insan sayısındaki artış yerel yönetimlerden memnuniyet ve hizmetlerin etkinliği açısından önemli sonuçlar doğurmuştur. Kentteki bu değişim Suriyelilere yerli halkın bakış açısını belirlemektedir. Örneğin, Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HUGO)'nin hazırladığı "Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması" verilerine göre, Türkiye'de vatandaşların yüzde 40'ı Suriyelileri "zulümden kaçan insanlar", yüzde 20'si ise "bize yük olan insanlar" olarak tanımlamaktadır (Erdoğan, 2014: 23).

Beş yıldır süren göç, bu bakış açısında karşın olanca hızıyla devam etmekte, Türkiye'ye gelenlerin de ülkede kalma eğilimleri sürekli artmaktadır (Tunç, 2015: 36). Yapılan araştırmalar, özellikle kadınların belirsizlik ortamını sevmemeleri ve gelecek gördükleri ülkede kalıcı olarak kalmayı tercih etmeleri (Erdoğan, 2014: 30) nedeniyle "misafirliğin" önümüzdeki yıllarda "ev sahipliğine" dönüşmesini kaçınılmaz görmektedir. Bu durum göç eden insanlar kadar, göçü kabul etmek durumunda kalan insanların psikolojilerini ve tepkilerini önemli oranda etkilemektedir (Oytun ve Gündoğar, 2015: 10).

2.1.Savaşın Mağdurları Olarak Kadınlar

2011 yılında Suriye'de iç savaşın çıkmasıyla göç eden milyonlarca insandan en zor koşullarda yaşayanlar yine çocuklar ve kadınlardır. Göçle birlikte kadınlar, kırsaldan ziyade farklılıkların daha fazla olduğu kentlerde yaşamayı tercih etmektedirler (Buz, 2009: 43). Yaşamlarını kamp dışında kendi imkânları ile sürdürmek zorunda kalan Suriyeli sığınmacılar yüksek konut kiralaları, kayıt dışı istihdam ve bununla birlikte de sömürüye, ayrımcılığa ve ırkçılığa maruz kalma, hukuki statü ve güvencelerin yetersizliği gibi sorunlarla baş etmek zorunda kalmaktadırlar (Şimşek, 2016). Bu durum ise, uzun vadede özellikle kadın ve kız çocukları açısından büyük sorunlara kapı aralamaktadır. Kız çocuklarının ve kadınların savaş, yoksulluk, ekonomik

kriz dönemlerinde istismara daha açık olabilmeleri nedeniyle ayrımcılığa karşı korunmaları gerekmektedir. Bu bağlamda, mülteci kız ve kadınların erkek mültecilere kıyasla daha farklı ve özel koruma ihtiyaçları bulunmaktadır.

Savaş sonrası Türkiye'ye yerleşen kadınlar gerek kamplarda gerekse çeşitli kentlerde kötü koşullar altında yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadırlar. Türkiye'de yaşayan 2,5 milyonu aşkın Suriye vatandaşlarının 263 bini kamplarda yaşarken geriye kalanlar Türkiye'nin farklı kentlerine dağılmıştır. Kentlerde yaşayan nüfusun büyük bir oranının kayıt dışı bir biçimde ve istismara açık durumda yaşamını sürdürdüğü düşünülmektedir. Türkiye'deki toplam Suriyeli mültecilerin %75'inin çocuk ve kadınlardan oluştuğu düşünüldüğünde savaşın da göçün de en büyük mağdurunun kadınlar olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır.

İç savaş sonrası Türkiye ve diğer ülkelere göç etmek zorunda kalmış kadın mültecilerin karşı karşıya kaldığı sorunların başında ise küçük yaşta yapılan evlilikler gelmektedir (İnsani Yardım Vakfı, 2015). Göçle birlikte, Türk erkekleri Suriyeli genç kadınlarla evlenip onları var olan eşlerinin yanına "ikinci eş olarak almaya" başlamıştır (Özer, 2015: 102). Genellikle para karşılığında yapılan bu tür evlenmelerin çocuk gelinler de yaratması gerçeğinin yanında uzun vadede yol açacağı toplumsal sorunlar da ayrı bir tartışma konusudur.

Suriyeli kadınların %64'ünün ilkökul ve altı eğitim düzeyinde olması (AFAD, 2014a) ve okuma yazma bilmeyenlerin (%21) fazlalığı kadınlara yönelik politikaların çeşitlendirilmesini gerekliliğini göstermektedir.

Suriyeli kadınlar açısından önemli sorunlardan bir tanesi de özellikle kentsel alanda yaşamış oldukları toplumsal baskıdır. Giyim ve yaşayış biçimi olarak yerli kadınlardan ayırt edilebilmeleri nedeniyle kamusal alanda bir kimlik baskısı yaşayan kadınların kent ve halkla uyumlarında sorunlar yaşanmaktadır. Yapılan araştırmalar göçe maruz kalana kadınların göçün olumsuz etkilerinden erkeklere oranla daha fazla etkilendiğini göstermektedir. Örneğin Başkak yaptığı araştırmada, Avrupa'da göçmen olarak yaşayan Türk kadınlarının intihar oranlarının erkek intihar oranlarından yaklaşık 3 kat fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır (Başkak, 2005). Suriyeli kadın mültecilerin ise, zorunlu olarak göç ettikleri ve zor koşullar altında yaşam mücadelesi verdikleri gerçeğinden hareketle, ekonomik ve toplumsal olduğu kadar, ruhsal anlamda da destek gerekliliğine ihtiyaç duyulmaktadır.

Suriye'deki iç savaş sonrası ülkeyi terk edenler, Türkiye'nin çeşitli kentlerine dağılmış özellikle sınıra yakın olan yerlerde Suriyeli nüfusu ciddi oranda artış göstermiştir. Bu kentlerin başında gelen Gaziantep'te göç sonrası yaşamları değişen kişilerin başında kadınlar gelmektedir. Kentin almış olduğu yoğun göç, gelen kadınlar kadar yerli kadınlar açısından da büyük sorunlar oluşturmuştur. Bu sorunları analiz edebilmek amacıyla Gaziantep hakkında kısa bilgi vermek yerinde olacaktır.

3. Gaziantep ve Kadın Yaşamı

Güneydoğu Anadolu Bölgesinin en büyük, Türkiye'nin ise 6. büyük kenti olan Gaziantep, coğrafi yönden Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)²'nin giriş kapısı, sanayisi ve ticari hacmi ile GAP'ın merkezi konumundadır. Ekonomik yönden hinterlandındaki birçok kenti etkisi altında tutan kent; aynı zamanda Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinin tüm ürünlerinin işlendiği, iç ve dış pazara sunulduğu bir sanayi ve ticaret merkezidir (TÜİK, 2013). Gaziantep, 1987 yılında çıkarılan 3398 sayılı kanunu ile büyükşehir unvanı kazanmış, 2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı kanun ile de 2014 Türkiye yerel seçimlerinin ardından büyükşehir belediyesinin sınırları il mülki sınırları olarak yenilenmiştir. Gaziantep Büyükşehir Statüsünde Metropol bir kent olarak, üçü merkezde olmak üzere toplam 9 ilçesi (Şahinbey Merkez), Şehit Kamil (Merkez), Oğuzeli (Merkez), Nizip, İslâhiye, Araban, Yavuzeli, Nurdağı, Karkamış) bulunmaktadır (www.gtb.org.tr/yonetim/pdf/2711201418524).

Kentte yaşayan 1.889.466 kişinin 935.706'sı kadındır (www.nufusu.com/). 2014 yılı verilerine göre, Gaziantep'te yaşayan kadınlardan 310.250'si 15 yaşın altındadır (www.tuik.gov.tr/). 2013 yılı verilerine göre, Gaziantep'te yaşayan 59.949 kadın okuma yazmabilmemektedir. 71.207 okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmemiş kadın vardır. 174.844 kadın ilkökul mezunu; 144.391 kadın ilköğretim mezunu; 17.900 kadınoortaokul veya dengi okul mezunu; 77.302 kadın lise veya dengi okul mezunu; 40.004 kadın yüksekokul veya fakülte mezunu; 2218 kadın yüksek lisans mezunu; 652 kadın doktora mezunudur. 15.218 kadının da mezuniyet durumubilmemektedir (www.tuik.gov.tr). GAP ile birlikte gelişmekte olan sanayileşme ve kentleşme olguları kadınlarımızın dışı sektörlerde giderek daha fazla istihdam edilmelerini gündeme getirmektedir (Fazlıoğlu & Biçer, 1990: 1169). Gaziantep'in almış olduğu iç ve dış göç sonrası kentin kadınıstihdamında önemli değişimler görülmüştür. Kentin gelişen ekonomisi kadınlarigiderik işgücü piyasasına çekse de, kadınların istihdamdaki ikincil konumları devam etmiştir (Sipahi & Özsoy, 2016: 151). TEPAV'ın 2013 yılı araştırmasına göre ise, sigortalı çalışantoplam istihdam içerisindeki kadın

² Bölgeler Arası gelişmişlik farklarını en aza indirmek amacıyla 1989 yılında uygulanmaya başlayan projedir. Toplam 9 ili kapsayan 75.193 km²'lik alanda uygulanan proje başta elektrik üretimi olmak üzere sulama ile senede iki ürün alabilmeyi, hayvancılığı ve bunlara dayalı sanayileri geliştirmeyi hedeflemiştir (Ayrıntılı bilgi için bakınız: Şahin, G. & Taşlıgil, N. (2013). "Güneydoğu Anadolu Projesi'nin Dünü, Bugünü, Yarını", *Akademik Bakış Dergisi*, S. 36).

istihdamının oranı % 13,6'dır (TEPAV, 2013: 39). Türkiye genelinde 2015 yılı kadın istihdam oranlarında Gaziantep en düşük 7 il içerisinde yer almaktadır (TEPAV, 2015: 10). Öte yandan Gaziantep'in, çalışan kadınların erkeklerden daha fazla gelir elde ettiği kentlerden olması dikkat çekicidir. Gaziantep'te erkekler kadınların elde ettiği gelirin %92'si kadar gelir elde etmektedir (Şener & Demirdirek, 2014:43)

Kentteki kadın istihdam oranındaki düşüklüğün yanı sıra, toplumsal cinsiyet kavramının şekillenmesinde de bölgenin önemli bir etkisi olmuştur. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde kadın cinselliği ve bedeni üzerinde, bölgenin kültürel yapısına göre şekillenen bir anlayışın ve buna uygun çeşitli mekanizmaların olduğu kolaylıkla görülebilmektedir. Genel olarak kadınların kendileri için ve kendilerine göre değil, daha çok aşiret ya da topluma uygun davrandığı, erkek egemen bir anlayış ve tutum hakimdir (Ökten, 2009: 304). Gaziantep bölgede sosyo-toplumsal anlamda kadınlar için görece iyi koşullara sahip olsa da yine de birçok göstergede kadınlar, Türkiye ortalamasının altındadır. Kent, toplumsal cinsiyet eşitliği sıralamasında Türkiye'de 78. sıradadır (Şener & Demirdirek, 2014: 83). Yine kentte, kadınların evlenme yaşı Türkiye ortalamasının altındadır. Gaziantep'te her alanda olduğu gibi siyasal alanda da kadın görünürlüğü sınırlıdır. Gaziantep'in 12 milletvekili arasında yalnızca biri ve büyükşehir belediye başkanı kadındır. İlçe belediyelerinde ise hiç kadın belediye başkanı bulunmamaktadır. Büyükşehir Belediye Meclisinde 52 üyenin 3'ü; Şahinbey Belediyesinde 45 üyenin 5'i ve Şehitkâmil Belediyesinde 45 üyenin 6'sı kadınlardan oluşmaktadır.

3.1. Suriye Göçü ve Değişen Kadın Yaşamı

Sığınmak için Türkiye'yi tercih eden Suriyeliler, Türkiye'de hukuktan dış politikaya, güvenlikten sağlığa, eğitimden istihdama, ekonomiden kültüre toplumsal yapının tümünde kendini hissettiren yeni bir olguyu ortaya çıkarmıştır (Koyuncu, 2014). Bu değişimlerin kendini hissettirdiği şehirlerin başında ise Gaziantep gelmektedir. Gaziantep'te kayıt dışı mültecileri kayıt altına almak amacıyla 2013 yılında bir koordinasyon merkezi kurulmuştur (Güçer, Karaca & Dinçer, 2013: 23). Buna rağmen, 2016 yılı itibarıyla kayıtlı Suriyeli sayısı 350 bini geçerken resmi olmayan verilere göre toplam Suriyeli sayısı 450 bini bulmaktadır.³

Gaziantep'te yaşayan her üç kişiden birinin kente göç ile gelenlerden oluştuğu düşünüldüğünde kentin göç olgusu ile yaşamaya alışık olduğu görülmektedir (Geniş & Adaş, 2011: 297). Ancak, iç göçte, göçle gelenlerin yaşadıkları kente uyumu ve yerli halkın gelenlere karşı algısı oldukça farklıdır. Suriye göçü ile birlikte Gaziantep'teki göç olgusu ise farklı bir yöne doğru eğilmiştir. Coğrafi olarak Gaziantep'in Suriye'ye yakın olmasından dolayı göç öncesi var olan ilişkiye rağmen, kültür, yaşam tarzı, eğitim seviyesi gibi etmenlerdeki farklılıklar birlikte yaşamla birlikte gün yüzüne çıkmıştır. Bunun yanında, göç ile birlikte hızlı nüfus artışı nedeniyle kentte yaşayan kişi sayısının 2.100.000'i aşması önemli sorunları beraberinde getirmiştir (Gaziantep Kent Konseyi, 2014).

Bu konuya ilişkin olarak, SREO (Suriye Araştırma ve Değerlendirme Organizasyonu) tarafından yapılan araştırmada da, Gaziantep'te artan mülteci varlığının bazı ana sosyo-ekonomik olgulara olumsuz etkisi olduğu belirlenmiştir. Bu etkilerin ise hem mülteci halkına hem de mültecileri kabul eden toplumda, bireylerin hayat kalitesine olumsuz etkiler oluşturmaya başladığı; en belirgin etkilerin öncelikle emlak ve işçi piyasalarında ortaya çıkacağı sonrasında ise özellikle eğitim alanında büyük sorunların yaşanacağına dikkat çekilmiştir (2013, SREO).

Suriye'de yaşanan iç savaş nedeniyle kentin almaya başladığı bu yoğun göçle birlikte artan nüfus kentte birçok soruna neden olurken, kadınların şehirdeki konumları ve refahları önemli ölçüde değişmiştir. Sürecin başında misafir olarak görülen Suriyelilere halk tarafından gereken yardım ve destek sağlanırken sürecin uzaması ve iki kültürün birbirini tanıma sürecini tamamlaması ile birlikte başlangıçtaki hoşgörünün azaldığı görülmektedir.⁴ Suriye vatandaşları ile yerel halk arasında farklı dil, kültür ve yaşam tarzından kaynaklanan sorunlar Gaziantep gibi Suriyeli nüfusun fazla olduğu kentlerde özellikle kadınların gündelik yaşamlarını etkilemekte ve gerek Suriyeli kadınların gerekse Gaziantepli kadınların yaşam kalitelerini

³ Gaziantep'teki Suriyeli Sayısı ile ilgili farklı tahminler söz konusu olmakla beraber, bu rakam Büyükşehir Belediye Başkanı Fatma Şahin tarafından bir televizyon programında dile getirilmiştir. Gaziantep Valiliğinin yapmış olduğu araştırmaya göre Gaziantep'te 2015 yılı itibarıyla Suriyeli sayısı 340 bindir. Mozaik Kadın Aile ve Eğitim Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği tarafından hazırlanan raporda 2015 yılında bu rakamın 500 bin üzerinde olduğu ifade edilmiştir. (Ayrıntılı bilgi için bakınız: 547 Gaziantep Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü, 2015; Mozaik Kadın Aile ve Eğitim Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, 2015)

⁴ Özellikle Gaziantep'te Suriyeli bir kiracının ev sahibini öldürmesinin ardından yaşanan linç olayları, ellerinde sopa ve döner bıçaklarıyla toplanan kalabalığın Suriyelilere ait ev ve iş yerlerini tahrip etmesiyle, sokakta gördükleri Suriyelileri bıçak ve sopalarla yaralamasıyla sonuçlanmıştır. Olaylar sırasında birçok Suriye plakalı araç yakılarak ya da sopalarla vurularak kullanılmaz hale getirilmiş, evlerindeki eşyaları alamadan kaçmak zorunda kalanların evleri hırsızlar tarafından yağmalanmış, birçok Suriyeli bıçaklı, sopalı ve döner bıçaklı saldırıya uğrayarak yaralanmıştır. Şikâyetler, kendi kamusal alanlarının Suriyelilerce istila edildiği ve yerel kültürel dokunun bozulduğu düşüncesinden de beslenmektedir. (Ayrıntılı bilgi için bakınız: Ekinci, 2015: 2-5). Aynı memnuniyetsizlik Suriyeli sayısının kentteki yerli vatandaşların sayısına çok yakın olduğu Kilis'te yapılan bir araştırmada da gözlemlenmiştir. Buna göre araştırmaya katılanların önemli bir kesimi (%62) kendilerine komşu olan Suriyeli sığınmacı istemediklerini, Suriyeli sığınmacıların kentte çok sayıda sorun oluşturduğunu düşünerek ve onlara hiçbir şekilde kiralık ev vermek istemediklerini belirtmişlerdir (Cengiz, 2015: 115).

düşürmektedir.

İllerde yaşayan Suriyeli nüfusun artması Suriyelileri bir tehdit olarak görme ve güvensizlik gibi sorunlara yol açmaktadır. Bu nedenle, sosyal ve ekonomik sorunlar, güvenlik sorunları, kültürel sorunlar Suriyelilerin yoğun yaşamış olduğu il ve ilçelerde gözle görülür bir biçimde artmıştır (Boyras, 2015). Gaziantep'te de bu tür sorunların yerli ve ulusal basında sıklıkla yer alması kentte özellikle kadınların güvenliklerini tehdit etmektedir.

Türkiye'de kadınları tehdit eden diğer bir problem de Suriyeli kadınların evlilikleri için tehdit oluşturmalarıdır. Türk Medeni Kanunu'na göre bir erkeğin birden fazla kadınla evlenmesi ve erken yaşta evlilik yasak olmasına karşın, Suriye'de böyle bir kısıtlama olmadığı için Suriyeliler arasında çok eşlilik normal ve yaygın bir durumdur (Dinçer et al., 2013: 34-35; Yıldırım, 2015: 148). Bu bağlamda, Suriyeli kadınlarla yapılan evlilikler de özellikle yoksul semtlerde yaşayan kadınlarda tedirginliğe yol açmaya başlamıştır. Gaziantep'teki kadınların "Suriyeli kadınlar kocalarımızı ayartacak" gibi şikâyetleri Suriyeli kadınlara karşı tepkiyi körüklemektedir (Çelik, Alkış, Sayan, Ekinci, 2014). Öyle ki, kariyer sahibi erkekler arasında dahi "kuma" sohbeti dillendirilmeye başlanmış, bu durum kadınların zihinlerinde Suriyeli hemcinslerine karşı bir önyargının oluşmasına neden olmuştur. Ayrıca, Suriyeli ikinci eşlerin bahane gösterilerek boşanmaların sayısında artışlar yaşanmaya başlaması da göçle birlikte toplumsal alanda önemli sorunlar yaşandığını göstermesi açısından önemlidir (Karaca & Dinçer, 2013:32-36). Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi tarafından 2014 yılında yapılan araştırma kapsamında, kadınların Suriyelilerin bir an önce evlerine geri dönmesi hususunda erkeklerden çok daha istekli oldukları ve hatta nefrete yakın bir duygu ile Suriyelilerden hoşnutsuzluklarını dile getirdikleri gözlemlenmiştir (Erdoğan, 2014: 23).

Gaziantep'teki yaygın inanışa göre Suriyelilerin gelmesiyle birlikte yaşam koşulları kötüleşmeye başlamış ve kent sakinlerine ait olan kamusal alan Suriyelilerle "paylaşılmaya" başlanmıştır (Çelik, Alkış, Sayan, Ekinci, 2014: 27). Suriyelilerin parklarda, hastane kuyruklarında, otobüslerde vb. yerlerde çok fazla görünür olması ise özellikle kamusal alanda kadınların güvenlik endişelerini artırmaktadır. Kadınların Suriyelilere ilişkin algılarına yer veren 2015 yılında, Gaziantep'te 1004 kadın üzerinde yapılan bir çalışmada kadınlar, işsizlik ve yoksulluktan sonra kentin en önemli sorunu olarak Suriyelileri göstermişlerdir (Sipahi & Özsoy, 2016). İç savaş sonrası Türkiye'ye sığınan Suriye vatandaşlarının yüksek oranı (%42,3) çalışma yaşındaki kişilerden oluşmaktadır (Erdoğan & Ünver, 2015: 21). Buldukları kentlerde kentin sakinlerinden daha az fiyatla ve marjinal işlerde çalışmaya başlayan Suriyeliler, Gaziantep'te de işsizlik başta olmak üzere bir çok sorunun kaynağı olarak görülmektedirler (Sipahi ve Özsoy, 2016: 169-170). Yine, aynı araştırmaya göre kadınların %81,8 gibi ciddi bir oranı kentte Suriyelilerin bulunmasından memnun olmadıklarını; %87,3'ü Suriye vatandaşları ile yapılan evlilikleri olumlu karşılamadıklarını⁵; %61,2'si Suriye vatandaşlarının kendileriyle aynı yerel hizmetlerden faydalanmalarını olumlu karşılamadıklarını; %81,9'u Suriyeli vatandaşların gelmesiyle Gaziantep'te kiraların arttığını; %56,7'si işsizlik sorunu oluştuğunu ve %51,9'u ise konut sıkıntısı oluştuğunu ifade etmiştir (Sipahi & Özsoy, 2016). Suriyelilerin neden olduğu düşünülen bu sorunlara rağmen kadınların %73'ünün Suriye'deki iç savaş bittiği zaman Suriyelilerin ülkelerine döneceklerini düşünmemeleri dikkat çekicidir.⁶

Oğuz, Gaziantep'te yapmış olduğu araştırmasında (2011) sığınmacıların yerel halk tarafından görmezden gelindiğine dikkat çekerken farklı kültürlerden gelen sığınmacıların birbirleri ile doğrudan bir ilişki içerisine girmediklerini sadece yerleşikle sığınmacılar arasında tanımlı bir ilişki ağının olduğunu belirtmektedir (Oğuz, 2015). Bu durum, uluslararası göç hareketlerinin toplumlar açısından yarattığı önemli sorunlardan birinin kültürel uyum olduğunu göstermektedir (Aksoy, 2012: 301). Bu kapsamda HUGO tarafından yapılan araştırmaya göre katılımcıların %83'ü kültürel anlamda Suriye vatandaşlarının kendilerinden farklı olduğunu ifade etmektedir (Erdoğan, 2014: 7). Bu durum yerel halk ile Suriyeliler arasındaki kaynaştırma politikalarının önemine dikkat çekmektedir. Bu nedenle, kültürel etkileşimin sağlanarak göç edenlerle yerel halk arasındaki iletişimin kadınlar nezdinde sağlanabilmesi toplumsal uyumun gerçekleştirilmesi açısından önemlidir. Özellikle, Gaziantep gibi kadın istihdamının düşük olduğu bir kentte kadınların kamusal alandaki görünürlüklerini artırmaya yönelik politikaların başında güvenlik gelmektedir. Kente artan dilencilik ve hırsızlık gibi etmenlerin yanı sıra kadınların kamusal alanı kendilerinden farklı insanlarla paylaşmadaki rahatsızlık yerli kadınların kamusal alandaki görünürlüklerini etkilemektedir. Yine, kenti erkeklerden farklı şekilde deneyimleyen kadınlar arasında ortaya çıkan iletişim eksikliği ve kültürel farklılıklar yerli kadınların Suriyeli kadınlara karşı ön yargı beslemelerine neden olurken, Suriyeli kadınlarla

⁵ 2014 yılında Şahinbey Belediyesi tarafından 206 Suriyeli kadın ve 19 Suriyeli erkek, 2015 yılında ise 52 Suriyeli kadın ve 11 Suriyeli erkek evlendirilmiştir.

⁶ Suriyelilerin yoğun yaşadığı Şanlıurfa, Hatay ve Kilis'te de benzer sorunlar mevcuttur. Örneğin Kiliste boşanmaların yaklaşık %20'sinin Suriyeliler nedeniyle gerçekleştiği belirtilmektedir. Kadınlar kocalarını kaybetme korkusunun üzerlerinde baskı yarattığını ifade etmekte ve Suriyelileri kocalarının aklını çelmekle suçlamaktadırlar (Ayrıntılı bilgi için bakınız: Orhan ve Senyücel Gündoğan, 2015; Ekici ve Tuncel, 2015: 18).

yapılan evlilikler de kadınlar açısından toplumsal bir baskı oluşturmakta ve kadının kentsel refahını önemli ölçüde azaltmaktadır.

Sorunun bir diğer boyutu da sağlığa ilişkindir. Suriye vatandaşlarının gelmesiyle artan sağlık sorunları da kentte özellikle kadınlar açısından ciddi sorunlar yaratmaktadır. Suriye'deki olaylardan kaçıp Türkiye'ye sığınan Suriyeli misafirlerle, kızamık hastalığı yayılmaya başlamıştır. Türkiye'de 2012 yılında 349 kızamık vakası görülmüş ve bu sayının, Suriyeli misafirlerin sayılarının artmasıyla 20' ye katlandığı belirtilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü; (DSÖ), Ürdün, Lübnan, Irak ve Türkiye'deki kamplarda kalan Suriyelilerde kızamık, verem ve çeşitli bulaşıcı deri hastalıklarına rastlandığına dikkat çekmektedir (Gaziantep Kent Konseyi, 2014).

Göçle gelen bir diğer sorun ise Suriyelilerin kamusal alandaki görünürlüğüne ilişkindir. Kömürcü ve Çobanoğlu 2011 yılında göçmen kadınlarla yapmış oldukları çalışmalarında göçmen kadınların çoğunluğunun maddi imkânsızlıklardan, yaşadıkları korku ve kaygıdan, göç ettikleri bölgeyi iyi bilmemelerinden dolayı evlerinden çıkmamayı tercih ettiklerini ifade ederlerken (Kömürcü & Çobanoğlu, 2011),Suriyeli göçmenler için durumun tersine olması yerli halk tarafından yadırganmaktadır. Gaziantep'te var olan ataerkil toplumsal yapının kadınların siyasi ve toplumsal konularda erkeklerden etkilenmesine yol açtığı gerçeğinden hareketle, kadınların kamusal alana sıklıkla dâhil olmasalar bile Suriyeli kadınların kamusal alandaki görünürlüğü kadınları rahatsız ederken erkeklerin Suriyeli kadınlara yönelik olumsuz bakış açıları kadınları da etkilemektedir.

SONUÇ

Suriye göçü ile birlikte oluşan sorunun hem gelen mülteci hem de yerli halk olmak üzere iki yönlü yansımaları vardır. Akademik alanda özellikle göçmenlerin sorunları üzerine çokça araştırma yapılırken, göç sonrası yerli halkın algı, istek ve beklentileri genellikle ihmal edilmiştir. Bu nedenle çalışmada, kentin yerlileri bağlamında bir değerlendirme yapılmıştır. 2011 yılında Suriye'de başlayan çatışmalarla birlikte 450 bine yakın Suriye vatandaşının Gaziantep'e gelmesi ekonomik, toplumsal, kültürel olmak üzere birçok sorunu beraberinde getirmiş, bu durumun olumsuz etkileri özellikle hem gelen kadınlar hem de kentteki kadınlar üzerinde hissedilmiştir. Gaziantep gibi ataerkil toplumsal yapının söz konusu olduğu bir şehirde aniden artan nüfus kadar, kadınların yeni gelen hemcinslerini kabullenmesi de oldukça güç olmaktadır.

Suriyelilerin gelmesiyle kentte ortaya çıkan fiyat artışları, işsizlik, yoksulluk, yerel hizmet ve konut yetersizliği gibi sorunlar kadınları önemli ölçüde etkilemektedir. Yoksulluğun erkeklerden daha fazla oranda kadınlar üzerinde hissedilmesi nedeniyle, Gaziantep'te kadınlar Suriyelilerin varlığından memnun olmamaktadır. Yerel hizmet bölüşümünde de Suriyelileri kendilerine ait olan hakları almakla itham eden kadınlar, Suriyelilerin kendileriyle eşit haklara sahip olmasından da rahatsızlık duymaktadırlar. Bu konudaki genel algının, Suriyeli vatandaşların yerel hizmetlerde kendilerinden daha öncelikli olduklarını yönünde olması özellikle yerel hizmet politikalarının gözden geçirilmesi zorunluluğunu gündeme getirmektedir. Yine, kamuoyunda zaman zaman çıkan haberlerin de etkisiyle, Gaziantep'te kadınların Suriyelilere karşı bir tepkisi oluşmuştur.

Göçün beklenilenden fazla sayıda insanı içine alması ve savaşın uzun sürmesi nedeniyle etkin kaynaştırma politikaları uygulanamamış, bu nedenle mülteciler ve yerli halk arasında bir iletişim kopukluğu oluşmuştur. Yapılması gereken öncelikle kentin sakinlerinin ve mültecilerin birbirlerini tanımalarına, farklılıkları paylaşmalarına ve birbirlerinden öğrenecekleri şeyleri ortaya çıkaracakları kamusal alanlara imkân sağlamak, sonrasında ise özellikle kadınları kapsayan eşit ve adil bir hizmet ağı yaratmaktır.

KAYNAKÇA

- ABADAN-UNAT, Nermin (2002). *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- AKSOY, Zeynep (2012). "Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 5 (20) , s. 292-303.
- APAK, Hıdır (2014). "Suriyeli Göçmenlerin Kente Uyumları: Mardin Örneği", *Mukaddime*, S. 5(2), s. 53-70.
- Bakırtaş, Tahsin (2012). "Küresel Gelişme Modelinde Uluslararası Göç Olgusu ve Yansımaları", *Alternatif Politika*, S. 4(2), s. 232-261.
- BASKAK, Bora, SAYIL, I. & ÖZGÜVEN, HD. (2005), "Avrupa'da İntihar girişiminde bulunan Türk Göçmenlerin Sosyo Demografik Analizi", *Kriz Dergisi*, S. 13(3), s. 9-14.
- AFAD (2014a).10.10.2014 tarihli Suriye İnsani Yardım Raporu Basın Duyurusu, Retrieved January 20, 2016, from <https://www.afad.gov.tr/TR/HaberDetay.aspx?IcerikID=3124&ID=12>.
- AFAD (2014b).10.10.2014 tarihli Suriye İnsani Yardım Raporu. Retrieved January 20, 2016, from [https://www.afad.gov.tr/UserFiles/File/Suriye%20%C4%B0nsani%20Yard%C4%B1m%20Raporu/Suriye%20%C4%B0nsani%20Yard%C4%B1m%20Raporu_2010%20ekim%20\(yeni\).pdf](https://www.afad.gov.tr/UserFiles/File/Suriye%20%C4%B0nsani%20Yard%C4%B1m%20Raporu/Suriye%20%C4%B0nsani%20Yard%C4%B1m%20Raporu_2010%20ekim%20(yeni).pdf).
- BOYRAZ, Zeki (2015). "Türkiye'de Göçmen Sorununa Örnek Suriyeli Mülteciler", *Zeitschrift für die Welt der Türken*, S. 7 (2), s. 35-58.
- BUZ, Sema(2009). "Göç ve Kentleşme Sürecinde Kadınların "Görünürlüğü"", *Aile ve Toplum*, Yıl: 11 S. 5(17), s. 40-50.
- CASTLES, Stephen & MILLER, Mark J. (2008). *Göçler Çağı- Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- CENGİZ, Deniz (2015). "Zorunlu Göçün Mekânsal Etkileri ve Yerel Halkın Algısı; Kilis Örneği", *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, S. 10(2), s. 101-122.
- ÇELİK, Abdurrahim;ALKIŞ, Mehmet; SAYAN, Sabri&EKİNCİ, Yusuf(2014). *Gaziantep'te Suriyelilere Yönelik Saldırı ve Toplumsal Nefretin Sebeplerinin Analizine Dair Rapor*, Mazlumder Gaziantep Şubesi.

- Mülteciler ve Sonu Gelmeyen Misafirlik, Ankara: Brookings Enstitüsü ve Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK).
- EKİNCİ, Süleyman&TUNCEL, Gökhan (2015). "Göç ve İnsan", *Birey ve Toplum*, S.5(9), s. 9-22.
- EKİNCİ, Yusuf (2015). Misafirlik Dediğin Üç Gün Olur!: Suriyeli Sığınmacılar ve Sosyal Dışlanma. Retrieved January 25, 2016, from https://www.academia.edu/18531984/_Misafirlik_Dedi%C4%9Fin_%C3%9C%C3%A7_G%C3%BCn_Olur_Suriyeli_S%C4%B1%C4%9F%C4%B1nmac%C4%B1lar_ve_Sosyal_D%C4%B1%C5%9Flanma.
- ERDER, Sema. *Zor Ziyaret: Nataşa mı? Döviz Getiren Bavul mu? Eski Doğu Bloku Ülkelerinden Gelen Kadınların Emek Piyasasına Girişi*, 181-208, Retrieved February 15, 2016, from http://kasaum.ankara.edu.tr/files/2013/02/G%C3%BClay-Toks%C3%B6z_%C3%87a%C4%9Fla-%C3%9Cn%C3%BCt%C3%BCr-G%C3%B6z-C3-A7-Kad%C4%B1n%C5%9F%C4%B1yor-mu_.pdf.
- ERDOĞAN, Musafa (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*, HUGO, Ankara.
- ERDOĞAN, Murat & ÜNVER, Can (2015). Türk İş Dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Ankara.
- FAZLIOĞLU, Aygün&BİÇER, İlhan (1990). Toplumsal Dönüşüm Projesi Olarak Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Toplumsal Yansımaları, 6. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiri Kitabı, Sosyoloji Derneği.
- Gaziantep Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü, Retrieved December 20, 2015 from <http://www.gaziantepafad.gov.tr/SURIYELIMISAFIRLERIMIZE-YONELIK-CALISTAY-DUZENLENDI,150>.
- Gaziantep Kent Konseyi (2014). *Gaziantep'te Yaşayan Suriyeli Misafirlere İlişkin Rapor Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Retrieved February 15, 2016, from <http://www-baltalimani.com/pdf/kentkonseyisuryeraporu.pdf>.
- GENİŞ, Şerife & ADAŞ, Emin Baki (2011). Gaziantep Kent Nüfusunun Demografik ve Sosyo-Ekonomik Yapısı: Saha Araştırmasından Notlar, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 10(1), s. 293-321.
- GÖKÇAN, Gül; AÇIKYILDIZ, Çiğdem & ATAMAN, Senar (2015). *Göç ve Mültecilik*. Retrieved, February, 20, 2016, from http://www.multeci.net/index.php?option=com_content&view=article&id=58%-3Agoc-ve-multecilik&catid=35%3Agoc-ve-multecilik&Itemid=14&lang=tr.
- GÜÇER, Mehmet; KARACA, Sema & DİNÇER, O. Bahadır (2013). *Sınırlar Arasında Yaşam Savaşı, Suriyeli Mülteciler Alan Araştırması*, USAK Raporu.
- GÜVENÇ, Bozkurt (1999). *İnsan ve Kültür*, Ankara: Remzi Kitabevi.
- UNDP, Human Development Report 2015 Work for Human Development, New York
- İÇDUYGU, Ahmet; ERDER, Sema & GENÇKAYA, Ömer Faruk (2014). *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere*, İstanbul: Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi.
- İNSANİ YARDIM VAKFI (2015). *Suriyeli Kadınlar Bitmeyen Acılar Kaybolmayan Umutlar*, İstanbul: İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi.
- KARACA, Sema & DİNÇER, O. Bahadır (2013). "Genişleyen ve Derinleşen Kriz Suriyeli Mülteciler", *Uluslararası Stratejik Araştırma Kurumu (USAK), Analist*, S. 34, s. 28-37.
- KARACA, Sema & ÇARMIKLI ÖZMENEK, Elif (2013). Suriyeli Mülteciler Kamplar Yardımlar Entegrasyon ve Dahası, *Analist*, S. 34, s. 40-43.
- KOYUNCU, Ahmet (2014). *Kentin Yeni Misafirleri: Suriyeliler Konya Örneği*, Konya: Çizgi.
- KÖMÜRÇÜ, Yeliz; ÖZSOY, Rabia & ÇOBANOĞLU, Arzu (2011). Kadın Sığınmacılar: Uluslararası Göçün Sessiz Tanıkları. Esen, E. & Yazıcı Z. (Edt.) *Onlar Bizim Hemşehrimiz, Uluslararası Göç ve Hizmetlerin Kültürlerarası Açılımlarında* (s. 43-73), Antalya: Siyasal Kitabevi.
- OĞUZ, Hatice Şule (2015). Kültürler Arası Karşılaşmaların Uzak İhtimali: Sığınmacılık Deneyiminde Gaziantep Örneği, *Tesam Akademi Dergisi*, S. 2(2), s. 127-165.
- OYTUN, Orhan & SENYÜCEL GÜNDOĞAR, Sabiha (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri Raporu*, Ankara, ORSAM- TESEV Rapor No: 195.
- ÖKTEN, Şevket (2009). "Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Toplumsal Cinsiyet Düzeni", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 2(8), s. 301-312.
- ÖZER, İbrahim (2015). *Doğu ve Güneydoğu Komşu Ülkelerinden Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü.
- SİPAHİ, Esra Banu & ÖZSOY, Bahar (2016). *Kadın Dostu Kent İmgesi, Sorunları ve Beklentileri Bağlamında Gaziantep'te Kadınlar Üzerine Bir Araştırma*, Ankara: Aktaş Ofset Matbaacılık.
- SREO (2013). *Gaziantep Şehrinde Yaşayan Suriyeli Mültecilerin Sosyo-Ekonomik Etkileri: Bir İlk Değerlendirme*. Retrieved January 29, 2016, from <http://documents.tips/documents/gaziantep-sehrinde-yasayan-suriyeli-mueltecilerin-sosyo-ekonomik-etkileri.pdf.html>
- ŞENER, Ülker & DEMİRDİREK, Hülya (2014). *Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Veri Çalışması*, Ankara: TEPAV.
- ŞİMŞEK, Doğuş (Ocak, 2016). Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar: Duyulmayan Sesler, Cilt V, S. 1, s. 6-13, *Türkiye Politika ve Araştırma Merkezi (Research Turkey)*, Londra: Research Turkey, <http://researchturkey.org/?p=10340&lang=tr>.
- TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu (2012). *Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadırkentler Hakkında İnceleme Raporu*, 24. Dönem, 2. Yasama Yılı.
- TEPAV (2013). *İstihdam İzleme Bülteni*, 19, Retrieved February 15, 2016, from http://www.tepav.org.tr/upload/files/haber/13765487219.Istihdam_Izleme_Bulteni_06_2013.
- TOKSÖZ, Gülay & ÜNLÜTÜRK, Çağla (Şubat 2016). Göç Kadınlaşıyor mu? Türkiye'ye Yönelen Düzensiz Göçe İlişkin Yazma Toplumsal Cinsiyet ve Etnisite Temelinde Bakış, 157-180 Retrieved February 15, 2016, from http://kasaum.ankara.edu.tr/files/2013/02/G%C3%BClay-Toks%C3%B6z_%C3%87a%C4%9Fla-%C3%9Cn%C3%BCt%C3%BCr-G%C3%B6z-C3-A7-Kad%C4%B1n%C5%9F%C4%B1yor-mu_.pdf
- TUNÇ, Ayşe Şebnem (2015). Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilerle İlişkin Bir Değerlendirme, *Tesam Akademi Dergisi*, S. 2(2), s. 29-63.
- TÜİK (2013). *Adrese Dayalı Nüfus Sistemi, Bitirilen Eğitim Düzeyi ve Cinsiyete Göre İl/İlçe Merkezleri Nüfusu (15 +yaş)*, Retrieved January 22, 2016, from http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059.
- TÜİK (2013). *Seçilmiş Göstergelerle Gaziantep*. Retrieved January 25, 2016, from <http://www.tuik.gov.tr/il-Gostergeleri/-iller/GAZIANTEP.pdf>.
- UNICEF (2016). *Türkiye'deki Suriyeli Çocuklar*. Retrieved February 18, 2016 from http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/T%C3%BCrkiyedeki%20Suriyeli%20%C3%87ocuklar_Bilgi%20Notu%20Subat%202016.pdf
- ÜNAL, Serdar (2014). "Türkiye'nin Beklenmedik Konukları: "Öteki" Bağlamında Yabancı Göçmen ve Mülteci Deneyimi", *Zeitschrift für die Welt der Türken*, S. 6 (3), s. 65-89.
- ÜNLÜTÜRK ULUTAŞ, Çağla & KALFA, Alican (2009). "Göçün Kadınlaşması ve Göçmen Kadınların Örgütlenme Deneyimleri" *Fe Dergi*, S. 1 (2), s. 13-28.
- YILDIRIM, Ayşe (2015). "Sınır Ötesi Evlikler ve Sınır Çokkarlılığı: "İthal Kumalar"", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi*, S. 29, s. 131-162.
- YILMAZ, Abdurrahman (2014). "Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri", *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, S. 9/2, s. 1685-1704.